

معاونت پژوهش و فن آوری به نام خدا منشور اخلاق پژوهش

- با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشجویان و اعضاء هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:
- ۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان سازی حقیقت.
 - ۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
 - ۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
 - ۴- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.
 - ۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
 - ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
 - ۷- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت شکنی.
 - ۸- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
 - ۹- اصل براءت: التزام به براءت جویی از هرگونه رفتار غیرحرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیرعلمی می آلاینند.

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

تعهد اصالت رساله یا پایان نامه تحصیلی

اینجانب مهدی محمدی دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد در رشته حقوق گرایش خصوصی که در تاریخ ۱۳۹۷/۰۹/۲۸ از پایان نامه خود تحت عنوان "**مسئولیت مدنی کادر اورژانس بیمارستان‌ها در قبال بیماران**" با کسب نمره هفده و نیم از هجده دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می‌شوم:

این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام. این پایان نامه قبلاً برای هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم. چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می‌پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد نراق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A) در رشته حقوق گرایش خصوصی

عنوان :

مسئولیت مدنی کادر اورژانسی بیمارستان‌ها در قبال بیماران

استاد راهنما:

دکتر حمید سلیمیان

نگارش :

مهدی محمدی

پاییز ۱۳۹۷

دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق

فرم صورتجلسه دفاع

موضوع پایان نامه: مسئولیت مدنی کادر اورژانس بیمارستان‌ها در قبال بیماران

کد شناسایی :

با تاییدات خداوند متعال، گواهی می‌شود که جلسه دفاعیه پایان نامه آقای مهدی محمدی دانشجوی رشته حقوق گرایش خصوصی ورودی ۱۳۹۵ به شماره دانشجویی ۹۵۰۰۸۹۸۹۴ نیمسال انتخابی اول در تاریخ ۱۳۹۷/۰۹/۲۸ روز چهارشنبه ساعت ۱۲:۰۰ در دانشگاه آزاد اسلامی واحد نراق برگزار شد و پس از بررسی و تبادل نظر به شرح ذیل طبق رای هیات داوران حاضر در جلسه با نمره به عدد ۱۷/۵ (از ۱۸ نمره) و به حروف هفده و نیم از هجده و با درجه به تصویب رسید.

استاد راهنما: دکتر حمید سلیمیان

استاد مشاور:

استاد داور ۱: دکتر سعید شریعتی

استاد داور ۲: دکتر جمشید شریفیان

مدیر گروه: دکتر سعید شریعتی

نماینده دفتر تحصیلات تکمیلی: آقای رضا حسینی

معاون پژوهش و فناوری: دکتر محمدحسین پوریانی

سپاسگزاری

منت خدای را عزوجل که طاعتش موجب قربت است و به شکر اندرش مزید نعمت ، هر نفسی که فرو می‌رود مُمدِ حیات است و چون بر می‌آید مُفَرَحِ ذات، پس در هر نفسی دو نعمت موجود است و بر نعمتی شکری اندر واجب. حمد و سپاس بی‌کران خداوند متعال را که توانایی انجام این پروژه را بر من سهل و ارزانی داشت. پروردگارا، سپاسگزارم که چراغ علم را فراروی زندگی ام قرار دادی. بر خود لازم می‌دانم به مصداق حدیث شریف " مَنْ لَمْ يَشْكُرْ الْمَخْلُوقَ فَلَمْ يَشْكُرْ الْخَالِقَ " از تمامی عزیزانی که مرا در تدوین این پژوهش یاری دادند تشکر و امتنان داشته و از پیشگاه دادار حکیم ، خداوند رحمن الرحیم سلامتی و توفیق آنها را تا ابدالدهر آرزومندم.

متعاقباً برابر حدیث شریف و فرمایش مُطَاعِ مَوْلَى الْمُوحِدِينَ، امام العارفين، امیرالمومنین حضرت علی علیه السلام که می‌فرمایند ((مَنْ عَلَّمَنِي حَرْفًا فَقَدْ سَيَّرَنِي عَبْدًا)) بطور ویژه از سعه صدر ، حسن نظر، یآوری بی‌نظیر و بی‌بدیل استاد مسلم، معلم اخلاق، حضرت مستطاب جناب آقای دکترحمید سلیمیان ، تقدیر و تشکر نموده و تا همیشه ایام خود را سرباز علم آموز مکتب ایشان دانسته و با لسان الکن و قلمی به شدت قاصر از تحریر سلسله بزرگواری و بزرگمنشی این نور دیده محبوب و مُکَرَّم، مراتب سپاس خود را اعلام می‌نمایم و بقای ذات ایشان را از درگاه خدای عالمیان مسئلت دارم.

و در پایان بر من حقیرِ کمترین فرض و واجب است به پاس ایشار بی‌پایان و مهر ورزی بی‌حد پدر گرانقدر ، مادر نازنین ، همسر همیشه همراه و فرزندان نور دیده ام تقدیر و تشکر نمایم .
باقی بقایشان جانم فدایشان

تقدیم به

همه کسانی که دوستشان دارم.

خدایا توام ده تا قطره ای از دریای بیکران محبت این عزیزان را جبران کنم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده
۲	مقدمه
۳	۱- بیان مسأله
۳	۲- پرسش‌های پژوهش
۳	الف. پرسش اصلی
۳	ب. پرسش‌های فرعی
۴	۳- فرضیه‌های پژوهش
۴	الف. فرضیه اصلی
۴	ب. فرضیه‌های فرعی
۴	۴- روش پژوهش
۴	۵- پیشینه پژوهش

فصل اول: کلیات و مفاهیم پژوهش

۶	مبحث اول- بیان مفاهیم
۶	گفتار اول- مفهوم و انواع مسئولیت
۶	بند اول- مفهوم مسئولیت قراردادی
۷	بند دوم- ارکان مسئولیت قراردادی
۸	بند سوم- مفهوم مسئولیت مدنی (قهری)
۸	بند چهارم- ارکان مسئولیت مدنی
۱۲	گفتار دوم- مفهوم پزشک و اعضای اورژانس
۱۵	مبحث دوم- تاریخچه مسئولیت پزشک
۱۵	گفتار اول- دوره باستان
۱۷	گفتار دوم- قرون وسطی
۱۹	گفتار سوم- دوره جدید
۲۰	گفتار چهارم- دوره معاصر
۲۲	گفتار پنجم- تحولات مسئولیت مدنی پزشکی
۲۲	بند اول- تحول مسئولیت پزشکی از ضمان قهری به مسئولیت قراردادی
۲۵	بند دوم- شرایط تحقق مسئولیت قراردادی صاحبان حرف پزشکی
۲۵	الف) وجود قرارداد
۲۵	ب) تخلف از انجام تعهد قراردادی

فصل دوم: مبانی و حدود مسئولیت پزشک، پرستار و نهاد بیمارستان

در قبال بیماران اورژانسی

- مبحث اول- مبانی مسئولیت مدنی کادر اورژانس بیمارستان ۲۸
- گفتار اول- مبانی مسئولیت پزشک ۲۸
- بند اول- نظریه ایجاد خطر ۲۹
- بند دوم- نظریه تقصیر ۲۹
- بند سوم- بررسی نظریات خطر و تقصیر ۳۰
- گفتار دوم- مبانی مسئولیت بیمارستان ۳۲
- بند اول- تئوری و کالت ظاهری ۳۳
- بند دوم- تئوری مسئولیت نیابتی ۳۴
- مبحث دوم- مسئولیت مدنی پزشک در قبال بیماران اورژانسی ۳۷
- گفتار اول- تعهدات و حدود مسئولیت پزشک اورژانس ۳۷
- بند اول- تعهدات پزشکان در برابر بیماران ۳۷
- الف- برخورداری از دانش پزشکی در درمان ۳۷
- ب- حفظ اسرار بیماران ۳۸
- ج- انجام عملیات جراحی در موارد ضروری ۳۸
- د- بکارگیری اصول متعارف درمانی پزشکی ۳۸
- ه- مراقبت از بیماران در حین درمان و پس از آن ۳۸
- و- ارائه توصیه به بیماران پس از درمان ۳۸
- بند دوم- حدود مسئولیت پزشک ۳۹
- الف- حالت مداخله پزشک به میل شخصی یا دعوت عموم ۳۹
- ب- حالت پزشک معین شده از جانب بیمارستان یا شرکتهای و کارخانه ها ۴۰
- گفتار دوم- مسئولیت مدنی پزشک در قبال ترک نجات یا امتناع از درمان بیماران اورژانسی ۴۱
- گفتار سوم- تکلیف پزشکان به نجات جان بیماران اورژانسی از دیدگاه فقه ۴۴
- گفتار چهارم- مسئولیت مدنی پزشک در قبال قصور در درمان بیماران اورژانسی ۴۵
- بند اول- مرجع تشخیص اعمال جراحی یا طبی فوری ۴۶
- بند دوم- تاثیر فوریت اعمال جراحی یا طبی در سقوط شرط رضایت ۴۶
- گفتار پنجم- ارکان مسئولیت مدنی پزشک در قبال بیماران اورژانسی ۴۷
- بند اول- عمل ناروا ۴۷
- بند دوم- ضرر ۴۸
- الف- ضرر بدنی ۴۸

ب- ضرر معنوی	۴۸
ج- ضرر مادی (مالی)	۴۸
بند سوم- رابطه سببیت	۴۹
مبحث سوم- مسئولیت پرستاران در قبال بیماران اورژانس	۵۰
گفتار اول- قصور در پرستاری	۵۰
بند اول- سهل انگاری پرستاری	۵۰
بند دوم- بی مبالاتی	۵۰
بند سوم- عدم رعایت نظامات دولتی	۵۱
گفتار دوم- تخلف انتظامی پرستاران	۵۱
گفتار سوم- موارد مسئولیت پرستاران و شکایتهای رایج	۵۲
بند اول- انتظاراتی متناسب با افزایش هزینه درمان	۵۲
بند دوم- کمبود پرستار	۵۲
بند سوم- امیدهای واهی	۵۲
بند چهارم- ددرسهای پرستاران باتجربه	۵۲
بند پنجم- محیط مستعد شکایت	۵۳
بند ششم- موارد شایع شکایت از پرستاران	۵۳
گفتار چهارم- مسئولیت قراردادی پرستار	۵۳
مبحث چهارم- مسئولیت بیمارستان در قبال بیماران	۵۵
گفتار اول- تعهدات بیمارستان	۵۵
بند اول- ثبت سوابق پزشکی	۵۵
بند دوم- کسب اذن پیش از درمان	۵۵
بند سوم- فراهم آوردن زمینههای درمان بیماران	۵۶
گفتار دوم- مسئولیت مدنی بیمارستان	۵۶
بند اول- وقوع فعل زیانبار	۵۶
بند دوم- ورود ضرر	۵۹
بند سوم- احراز رابطه سببیت میان فعل زیانبار و ضرر	۵۹
مبحث پنجم- مسئولیت کادر درمان درحالت تعدد اسباب	۶۲
گفتار اول- تعدد مباشرین	۶۳
بند اول- اجتماع طولی مباشرین	۶۳
بند دوم- اجتماع عرضی مباشرین	۶۴
بند سوم- دخالت قوه قاهره در ایجاد زیان	۶۴

گفتار دوم- تعدد اسباب	۶۵
بند اول- اجتماع عرضی و طولی اسباب	۶۵
الف- تعدد سبب، تعدد ضرر	۶۵
ب- تعدد سبب، ضرر واحد	۶۶
گفتار سوم- حکم اجتماع طولی اسباب	۷۵
بند اول- نظریه برابری سببها (اشتراک در ضمان)	۷۵
بند دوم- نظریه سبب نزدیک و بی واسطه	۷۶
بند سوم- نظریه سبب مناسب(متعارف)	۷۷
بند چهارم- نظریه سبب مقدم در تاثیر	۷۹
بند پنجم- نظریه تمیز میزان تاثیر هر یک از اسباب	۸۱
بند ششم- نظریه سبب متحرک یا پویای نتیجه	۸۱
بند هفتم- نظریه سبب اقوی	۸۲
بند هشتم- نظریه سبب مقدم در وجود	۸۳
بند نهم- نظریه سبب موخر در وجود	۸۳
بند دهم- نظریه سبب موخر در تاثیر	۸۴
گفتار چهارم- نظریه قابل قبول در حقوق ایران	۸۵
جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۸۷
فهرست منابع	۹۰

چکیده

مسئولیت مدنی پزشک در قبال بیماران اورژانسی یکی از مهمترین شاخه‌های مسئولیت پزشکی تلقی می‌گردد که مبین تعهد پزشک به جبران ضرری است که در نتیجه اعمال و اقدامات خود، به بیماران اورژانسی وارد کرده است. منظور از مسئولیت مدنی مسئولیت به جبران خسارت می‌باشد که این جبران خسارت می‌تواند ناشی از دو مورد باشد که عبارتند از خسارت ناشی از خطای پزشک و تیم درمان و خسارت ناشی از امتناع از درمان بیماران اورژانسی. در هر دو حالت مواجه با مسئولیت تیم درمان و پزشک خواهیم بود. در برابر مسئولیت مطلق پزشک دیدگاه متعهد بودن پزشک به نتیجه نیز مطرح گردیده است آنچه مسلم است، در حقوق ایران منبع اصلی تعهد پزشک به درمان و نجات جان بیماران اورژانسی را باید ماده واحده قانون مجازات خودداری از کمک به مصدومین و رفع مخاطرات جانی مصوب ۱۳۵۴ و قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲ دانست. براساس ماده واحده چنانچه پزشک از نجات بیماران و درمان ایشان امتناع کند صرف چنین ترک فعلی پزشک را مسؤول و بر اساس بند ۱ ماده واحده قابل مجازات خواهد بود و چنانچه از این ترک فعل نتیجه ای چون نقص عضو یا مرگ حادث شود پزشک بر اساس مواد ۲۹۵ و ۴۵۰ ق.م.ا. مسئول است اما در مورد مسؤولیت مدنی پزشکان بابت ترک نجات بیماران باید اظهار داشت که دادگاه می‌تواند نظر به تخصص و حرفه یک پزشک و این که انتظار جامعه از او در این مواقع اضطراری بیشتر از سایرین است و احتمالاً قادر به ارائه کمک‌های موثرتری است و به همین دلیل هم مقنن مسئولیت کیفری شدیدتری برای او در نظر گرفته، مسئولیت بیشتری در جبران خسارات قربانی در مقایسه با افراد عادی برعهده پزشک گذارد. مطابق حقوق ایران، در صورت قصور پزشک در طول درمان و ورود آسیب به بیمار، پزشک بر اساس مواد ۴۹۷-۴۹۵ و ۴۵۰ ق.م.ا. مسئول است. پیشنهاد می‌گردد قوانین منسجمی در زمینه مسئولیت پزشکی تدوین و در آن به تمامی حالات پرداخته و برای این وضعیت‌ها تعیین تکلیف گردد. زیرا علاوه بر پزشک و پرستار ممکن است مسئولیت برعهده بیمارستان به عنوان یک شخص حقوقی باشد و یا خسارت ناشی از نقص در تجهیزات پزشکی و ... باشد. در مورد کادر در اورژانس نیز چنانچه یکی از اعضای کادر درمان مقصر باشد و ارکان مسئولیت نسبت به او احراز شود باید او را مسئول جبران خسارت دانست منتها در فرضی که یکی از اعضای کادر درمان سبب خسارت باشد و دیگری مباشر در بروز خسارت، باید طبق قانون مدنی مباشر را مسئول دانست مگر این که سبب اقوی باشد و در تعیین میزان مسئولیت طرفین میزان تقصیر را ملاک دانست و احراز رابطه سببیت را در این مورد اساسی دانست. در بحث تعدد اسباب نیز هرکدام به میزانی که تقصیر دارند مسئول می‌باشند و در مورد اشکال در تجهیزات پزشکی نیز شخص حقوقی بیمارستان مسئول می‌باشد.

کلمات کلیدی: مسئولیت مدنی، کادر اورژانس بیمارستان‌ها، بیماران.

مقدمه

حق حیات به عنوان یکی از حقوق اولیه انسانها هم در متون دینی و اخلاقی و هم در اعلامیه جهانی حقوق بشر شناخته شده است و حفظ حیات انسانها و یاری رساندن به ایشان در این زمینه همواره مورد توجه علمای اخلاق، مذهب و حقوقی بوده است. به همین دلیل مساله مسئولیت پزشک و تیم درمان نیز به عنوان شاخه ای جزئی و تخصصی تر در این زمینه مورد توجه قرار دارد. به مساله مسئولیت پزشک، چه از جنبه اخلاقی و کیفری و چه مدنی بسیار پرداخته شده است و باتوجه به وضع مقررات خاص همیشه شاهد آثار و پژوهش هایی در این زمینه بوده ایم. در طول تاریخ حقوق، ابتدائاً نظراتی را می بینیم که مبتنی بر مسئولیت مطلق پزشک بوده اند اما به مرور مسئولیت بر مبنای تقصیر وارد نظامهای حقوقی شد و مسئولیت پزشک نیز به تبع آن دارای شرایطی شد و در نظامهای مختلف نظرات مختلفی در این باب مطرح گردید.

بررسی مسئولیت پزشک در قبال بیماران اورژانسی که وضعیت خاصی دارند موضوع جدیدی است که به نظر نگارنده ارزش پژوهش و بررسی داشته است. منظور از مسئولیت مدنی مسئولیت به جبران خسارت می باشد که این جبران خسارت می تواند ناشی از دو مورد باشد که عبارتند از خسارت ناشی از خطای پزشک و تیم درمان و خسارت ناشی از امتناع از درمان بیماران اورژانسی. در هر دو حالت مواجه با مسئولیت تیم درمان و پزشک خواهیم بود. در برابر مسئولیت مطلق پزشک دیدگاه متعهد بودن پزشک به نتیجه نیز مطرح گردیده است. دیدگاه متعهد بودن پزشک به نتیجه، در فقه امامیه نیز طرفداران فراوانی دارد.

برخی معتقدند که پزشک حتی اگر دارای علم و دانش کافی باشد و تمام مهارت خود را جهت درمان بیمار به کار گرفته باشد و مرتکب تقصیری هم نشده باشد در صورت مرگ و یا هر گونه صدمه جسمانی به بیمار، ضامن است. قصد نگارنده بررسی این مباحث خواهد بود. لذا در فصل اول به کلیات پژوهش، بیان مفاهیم و تاریخچه خواهیم پرداخت و در فصل دوم مبانی و حدود مسئولیت پزشک، پرستار و نهاد بیمارستان در قبال بیماران اورژانسی را بررسی خواهیم نمود. دو مکتب اصالت فرد و اصالت جامعه به عنوان مبنای فکری دیدگاههای مختلف و دو نظریه عمده در حوزه مسئولیت مدنی که تقصیر و خطر می باشد نیز بررسی خواهند شد.

همچنین مسئولیت مدنی پزشک در قبال ترک نجات یا امتناع از درمان بیماران اورژانسی و تکلیف پزشکان به نجات جان بیماران اورژانسی از دیدگاه فقه نیز بررسی خواهد شد. ارکان مسئولیت مدنی تیم درمان نیز بررسی خواهد شد.

۱- بیان مسأله

مسئولیت مدنی یکی از مباحث اساسی و پر اهمیت حقوق بوده و مسئولیت پزشک و تیم درمان به عنوان شاخه ای جزئی و تخصصی تر مورد توجه قرار دارد. به مساله مسئولیت پزشک، چه از جنبه اخلاقی و کیفری و چه مدنی بسیار پرداخته شده است و باتوجه به وضع مقررات خاص همیشه شاهد آثار و پژوهش هایی در این زمینه بوده ایم. منتها بررسی مسئولیت تیم درمان، در قبال بیماران اورژانسی که وضعیت خاصی دارند موضوع جدیدی است که به نظر نگارنده ارزش پژوهش و بررسی داشته است.

منظور از مسئولیت مدنی؛ مسئولیت به جبران خسارت می باشد که این جبران خسارت می تواند ناشی از دو مورد باشد که عبارتند از خسارت ناشی از خطای پزشک و تیم درمان و خسارت ناشی از امتناع از درمان بیماران اورژانسی. در هر دو حالت مواجه با مسئولیت تیم درمان و پزشک خواهیم بود. پرسش اصلی ما این خواهد بود که حدود مسئولیت مدنی پزشک در قبال بیماران اورژانسی تا چه میزان است؟ در کنار آن ابتدائاً به مفاهیم مسئولیت، انواع مسئولیت، تعریف اصطلاحات پزشک، اورژانس و تیم درمان خواهیم پرداخت و علاوه بر آن پرسش فرعی ما بررسی مسئولیت تیم درمان در قبال بیماران اورژانسی خواهد بود. هدف اصلی تحقیق شناخت میزان مسئولیت کادر درمانی درمورد بیماران اورژانسی است و هدف دیگر نگارنده بررسی این موضوع است تا مزایا و معایب نظام حقوقی شناخته شده و در جهت اصلاح مقررات داخلی از آن بهره گیریم.

در باب ضرورت و اهمیت موضوع نیز باید افزود: از آنجا که موضوع مسئولیت کادر درمان و به خصوص در باب اورژانس در رابطه با سلامتی و جان انسانهاست و موضوعی است که خیلی به آن نپرداخته شده، اهمیت آن مشخص می گردد. بدین جهت نگارنده این موضوع را انتخاب نموده است.

۲- پرسش های پژوهش

الف. پرسش اصلی

پرسش اصلی پژوهش حاضر عبارتست از تعیین حدود مسئولیت پزشک درمورد بیماران اورژانسی:

۱. حدود مسئولیت مدنی کادر درمان در مورد بیماران اورژانسی چگونه می باشد؟

ب. پرسش های فرعی

پرسش های فرعی نیز عبارتند از این که:

۱. مبانی و موارد مسئولیت مدنی پزشک چیست؟

۲. مبانی و موارد مسئولیت مدنی پرستاران چیست؟

۳. مبانی و مسئولیت مدنی بیمارستانها چیست؟

۳- فرضیه‌های پژوهش

الف. فرضیه اصلی

فرضیه پرسش اصلی نیز عبارتست از این که به نظر می‌رسد مسئولیت پزشک در قبال بیماران اورژانسی مطلق باشد.

ب. فرضیه‌های فرعی

فرضیات پرسشهای فرعی نیز عبارتند از این که:

۱. مسئولیت تیم درمان نیز به تبع پزشک مسئولیت مطلق است.
۲. به نظر می‌رسد ارکان مسئولیت پزشک و تیم درمان همان شرایط عمومی مسئولیت مدنی می‌باشد.

۴- روش پژوهش

روش تحقیق در این پژوهش، گردآوری اطلاعات کتابخانه‌ای اسنادی است و شیوه گردآوری اطلاعات و مطالب از طریق رجوع به کتابخانه‌های عمومی و دانشگاهی و فیش برداری از مطالب مرتبط با موضوع بوده، همچنین با مراجعه به سایت‌های معتبر علمی و نرم افزارهای حقوقی مقاله‌ها و مطالب مرتبط با موضوع را استخراج نموده و سپس شروع به نگارش از طریق تجزیه و تحلیل حقوقی نمودیم. مطالب را در دو فصل تنظیم نموده و در فصل ابتدایی به بیان کلیات، مفاهیم و تاریخچه پرداخته و در فصل دوم به مبانی و حدود مسئولیت مدنی کادر درمان در اورژانس خواهیم پرداخت.

۵- پیشینه پژوهش

در مورد موضوع مسئولیت مدنی و کیفری پزشک مقالات و کتبی تالیف شده است، منتها در مورد مسئولیت مدنی پزشک در اورژانس و یا کادر درمان در اورژانس مطالعه چندانی صورت نگرفته است و همچنین برخی نویسندگان به مسئولیت پرستار و نهاد بیمارستان پرداخته‌اند. از جمله مقالاتی از آقایان تقی زاده و عباسی در موضوع بیماران اورژانسی تالیف شده است. آقایان پارساپور و اسماعیل آبادی نیز به خطای پزشک پرداخته و مقاله‌ای در این باب منتشر نموده‌اند. آقایان شنیور و طباطبایی نیز به موضوع مسئولیت نهاد بیمارستان پرداخته‌اند و مقاله‌ای در این باب منتشر نموده‌اند. نگارنده با مطالعه تمامی این مقالات و کتب منتشره در حوزه مسئولیت کیفری و مدنی پزشک اقدام به نگارش این پژوهش نموده است. تالیفات مذکور هیچ کدام به صورت جامع به مساله نپرداخته و نگارنده سعی نموده تا نگاه جامعی به موضوع داشته باشد. امید است تلاش اینجانب کمکی باشد هرچند ناچیز به بهبود وضعیت و کارآمد نمودن قوانین کشور عزیزمان.

فصل اول

کلیات و مفاهیم پژوهش

مبحث اول - بیان مفاهیم

گفتار اول - مفهوم و انواع مسئولیت

«مسئولیت»، مصدری جعلی از مسئول و از ریشه «سال یسال» به معنای بر عهده گرفتن، ملتزم شدن و کفیل شدن و موظف بودن به انجام دادن امری آمده است.^۱ همچنین در لغت نامه دهخدا به معنای ضمانت، ضمان، تعهد، مواخذه و موظف بودن به انجام کاری و متعهد بودن به آن است.^۲ معنای اصطلاحی آن نیز «تعهد قانونی شخص بر رفع ضرری که به دیگری وارد کرده است، خواه این ضرر ناشی از تقصیر وی باشد یا ناشی از فعالیت او ایجاد شده باشد.»^۳ معنای حقوقی مسئولیت از معنای لغوی آن اخذ شده است و به این معناست که هر شخص باید پاسخگوی آثار و نتایج عمل خود باشد.^۴ در انواع مسئولیت نیز به مسئولیت اخلاقی، اداری، انضباطی، مسئولیت قراردادی و مسئولیت خارج از قرارداد اشاره نموده اند.^۵

بند اول - مفهوم مسئولیت قراردادی

در مورد مفهوم و ماهیت مسئولیت قراردادی نوشته اند: «مسئولیت قراردادی؛ عبارت از مسئولیت کسی است که به موجب عقدی از عقود معین یا غیر معین تعهدی را پذیرفته و به علت عدم انجام تعهد یا تاخیر در انجام آن خسارتی به متعهدله وارد نماید که در اینصورت متعهد مکلف است خسارت وارده را جبران کند. براین اساس مسئولیت قراردادی التزام به جبران ضررهای وارده در نتیجه عدم اجرای قرارداد توسط متعهد می‌باشد.»^۶ برخی نیز عقیده دارند که مسئولیت قراردادی مسئولیت متعهد در عقد است که یا تعهد خود را انجام نمی‌دهند و یا آن را مطابق با قراردادی که منعقد نموده است به پایان نمی‌رساند. به بیان دیگر در مسئولیت قراردادی متعهد، تعهد ناشی از عقد را به جا نمی‌آورد، خواه در انجام ندادن تعهد، تعمد داشته و خواه عدم انجام بواسطه مسامحه متعهد باشد.^۷

البته مسئولیت قراردادی را نباید با تعهد قراردادی اشتباه نمود، زیرا تعهد قراردادی ریشه در اراده انشایی داشته و مولد اراده و خواست طرفین است در حالی که مسئولیت قراردادی جزای عهدشکنی بوده و بخشی از مسئولیت مدنی است که اراده انشایی آن را ایجاد نمی‌کند؛ بلکه نقض یک تعهد که عملی غیر انشایی است سبب تحقق آن به شمار می‌رود. از این روست که با توجه به منشأ پیدایش این مسئولیت که به نوعی با قرارداد در ارتباط است آن را مسئولیت قراردادی می‌گویند.^۸

^۱ معین، محمد، فرهنگ معین، تهران، انتشارات امیرکبیر، (۱۳۷۱)، ص ۴۰۷۷.

^۲ دهخدا، علی اکبر، لغت نامه دهخدا، ج ۲۱، انتشارات موسسه لغت نامه دهخدا، ص ۱۰۲.

^۳ جعفری لنگرودی، محمدجعفر، ترمینولوژی حقوق، انتشارات گنج دانش، ص ۶۴۲.

^۴ عمیدزنجانی، عباسعلی، موجبات ضمان، درآمدی بر مسئولیت مدنی و اسباب و آثار آن در فقه، ج ۲، نشر میزان، ص ۴۱.

^۵ همان.

^۶ امامی، سیدحسن، حقوق مدنی، نشر اسلامی، ص ۳.

^۷ لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، ص ۶۴۴.

^۸ کاتوزیان، ناصر، عقود معین - عقود ادنی، پیشین، ص ۲۶۸.

همچنین برخی عقیده دارند که مسئولیت قراردادی اثر عقد است؛ چنانکه در قانون مدنی فرانسه مسئولیت قراردادی در بخش چهارم از فصل سوم و در مواد ۱۱۴۶ به بعد زیر عنوان اثر تعهدات قرار گرفته است و در نظریه مرسوم اینگونه آمده که مسئولیت قراردادی از آثار تعهدی است که در قرارداد میان دو طرف موجود بوده و تخطی از تعهد مذکور سبب مسئولیت است. بر مبنای این نظریه مسئولیت قراردادی ناشی از تراضی است و باید در قلمرو عقد قرار گیرد.^۱

بند دوم- ارکان مسئولیت قراردادی

مسئولیت قراردادی، تعهدی است که در نتیجه تخطف از مفاد قرارداد خصوصی، برای اشخاص ایجاد می‌شود، برخلاف مسئولیت مدنی خارج از قرارداد که در آن قراردادی در کار نیست. جهت تحقق مسئولیت قراردادی شرایطی لازم است. ارکان مسئولیت قراردادی عبارتند از:

۱- **وجود قرارداد معتبر:** جهت اثبات مسئولیت قراردادی وجود و اثبات قرارداد، امری ضروری است و احراز رابطه قراردادی میان خواهان و خوانده یکی از ارکان مسئولیت قراردادی است و این رابطه فقط در مورد طرفین قراردادی باید باشد، و اگر طرف قرارداد به شخص دیگری که خارج از قرارداد است ضرری بزند، این مسئولیت قراردادی نخواهد بود.

به نوشته اساتید بزرگ حقوق مدنی؛ شرط مهمی که برای تحقق مسئولیت قراردادی باید احراز شود وجود رابطه صحیح قراردادی بین عامل زیان و زیان‌دیده می‌باشد و گرنه مسئولیت قراردادی نیست.^۲ از این حیث اولین رکن از مسئولیت قراردادی، وجود قراردادی است که اثر اصلی آن التزام طرفین به اجرای مفاد قرارداد باشد. چنانکه مدلول ماده ۲۱۹ قانون مدنی با این عبارت «عقودی که بر طبق قانون واقع شده باشد، بین متعاملین و قائم مقام آنها لازم الاتباع است» بر همین معنا تصریح دارد. پس برای تحقق مسئولیت قراردادی لازم است عقد صحیحی موجود باشد که اجرای آن بر متعهد لازم بوده، اما متعهد از اجرای آن سرباز زده است.

۲- **رابطه علیت بین خسارت و عدم اجرای قرارداد:** برای تحقق مسئولیت قراردادی، ورود ضرر از شرایط لازم می‌باشد. ممکن است بین طرفین، قرارداد معتبری وجود داشته و یکی از طرفین به تعهد خود عمل نکرده یا با تاخیر عمل کند ولی از عدم انجام تعهد یا تاخیر در اجرای آن به طرف مقابل ضرری وارد نشود. در این صورت با اینکه دو شرط از شرایط تحقق قراردادی (وجود قرار معتبر و نقض قرارداد) موجود است ولیکن به خاطر عدم ورود ضرر، ناقص قرارداد مسئول نیست.^۳

باید بین خسارت وارده و قرارداد، چنان رابطه‌ای باشد که بتوان گفت خسارت در نتیجه عدم اجرای تعهد به بار آمده است؛ برای مثال در عقد بیع اگر فروشنده، مبیع را تحویل ندهد و ضرری از این بابت به مشتری برسد، این در نتیجه مسئولیت قراردادی است.

^۱ کاتوزیان، حقوق مدنی، اعمال حقوقی، ص ۳۰۷.

^۲ کاتوزیان، همان، ص ۸۶.

^۳ همان، ص ۳۶.

بند سوم - مفهوم مسئولیت مدنی (قهری)

مسئولیت مدنی را چنین تعریف نموده اند: «مسئولیت در مقام خسارتی که شخص یا اشیاء تحت حراست وی به دیگری وارد می‌کند و همچنین مسئولیت شخص بر اثر تخلف از انجام تعهدات ناشی از قرارداد.»^۱ مسئولیت مدنی در معنای عام، مسئولیت قراردادی و خارج از قرارداد را در بر می‌گیرد. مسئولیت مدنی در معنای خاص یا مسئولیت خارج از قرارداد را هرگونه مسئولیت قانونی که فاقد مشخصات مسئولیت قراردادی باشد، دانسته اند.^۲ در فرضی که دو شخص هیچ پیمانی با یکدیگر ندارند و یکی از آن دو به عمد یا به خطا به دیگری ضرر می‌رساند، مسئولیت غیرقراردادی یا خارج از قرارداد محقق است. مسئولیت قهری مسئولیت جبران ضرر ناشی از فعل یا ترک فعلی است که از نظر قانون و عرف خطا محسوب می‌شود.

همچنین گفته می‌شود که مسئولیت قهری، مسئولیت ناشی از نقض تکلیفی است که ابتدائاً توسط قانون مقرر شده است. چنین تکلیفی در مقابل اشخاص بطور کلی است و نقض آن از طریق اقامه دعوی برای مطالبه خسارت تقویم نشده، قابل جبران است.

حقوقدانان بر این عقیده اند که الزام به جبران خسارت در مسئولیت قهری منطبق با وقایع حقوقی می‌باشد که در دسته بندی اسباب ایجاد تعهد از آن نام برده شده و مشتمل است بر رویدادهایی که اثر آن به حکم قانون معین می‌شود. چنانکه در قانون مدنی به اثر این وقایع تحت عنوان الزامات خارج از قرارداد و ضمان قهری اشاره شده است. از این رو برخی معتقدند که «هیچ اصطلاحی همانند وقایع حقوقی نمی‌تواند اسباب پراکنده و گوناگون تعهدات قهری را در خود جمع کند و بر این اساس استدلال می‌کنند.»^۳

بند چهارم - ارکان مسئولیت مدنی

اولین رکن مسئولیت مدنی فعل زیانبار است. بر این اساس، فاعل فعل زیانبار زمانی مسئول جبران خسارت وارده به دیگری است که عمل زیانبار منتسب به او باشد. و نیز در صورتی فاعل فعل زیانبار مسئول عمل خویش است که عمل شخص بدون مجوز قانونی صورت پذیرد.

در ماده ۱ قانون مسئولیت مدنی نیز به عبارت «بدون مجوز قانونی» اشاره شده است یعنی اگر فعل با مجوز قانونی انجام گیرد شخص مسئول خسارت ناشی از آن نیست. (هر کس بدون مجوز قانونی عمداً یا در نتیجه بی احتیاطی به جان یا سلامتی یا مال یا آزادی یا حیثیت یا شهرت تجاری یا به هر حق دیگری که به موجب قانون برای افراد ایجاد گردیده لطمه ای وارد نماید که موجب ضرر مادی یا معنوی دیگری شود مسئول جبران خسارت ناشی از عمل خود می‌باشد.)

^۱ جعفری لنگرودی، ترمینولوژی حقوق، ص ۶۴۳.

^۲ همان، ص ۶۴۳.

^۳ کاتوزیان، ضمان قهری، ص ۱۲۴.